

ΜΕΤΤΕΡΝΙΧ: Ο ΟΡΚΙΣΜΕΝΟΣ ΕΧΘΡΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗΣ

ΜΕΡΟΣ Β΄

Στο προηγούμενο, Α΄ μέρος τῆς μελέτης μας, ἀναζητήσαμε τοὺς λόγους γιὰ τοὺς ὁποίους ὁ καγκελάριος καὶ ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Αὐστριακῆς αὐτοκρατορίας Κλέμενς φὸν Μέττερνιχ ὑπῆρξε ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους ὀρκισμένος ἐχθρὸς τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπανάστασης. Ὅπως εἶδαμε, οἱ φόβοι του ἦταν πολὺ λογικοί: Ἄν ἀναγνωρίζοταν σὲ ἓνα ἐθνικὸ πληθυσμὸ, ἐν προκειμένῳ στοὺς Ἕλληνες τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας, τὸ δικαίωμα νὰ κτίσουν τὸ δικό τους κράτος μετὰ ἀπὸ μιὰ ἐπιτυχημένη ἐξέγερση, αὐριο-μεθαῦριο τίποτα δὲν θὰ ἐμπόδιζε νὰ διεδικήσουν τὸ ἴδιο δικαίωμα καὶ οἱ Οὔγγροι, οἱ Ἴταλοί, οἱ Κροάτες, οἱ Σλοβένοι, οἱ Τσέχοι, οἱ Σλοβάκοι ἢ κάποιος ἄλλος ἀπὸ τοὺς ἐθνικοὺς πληθυσμοὺς ποὺ βρίσκονταν μέσα στὰ ὄρια τῆς Αὐστριακῆς αὐτοκρατορίας. Ὅταν λοιπὸν ὁ Μέττερνιχ κατέβαλλε κάθε δυνατὴ προσπάθεια, γιὰ νὰ κατασταλεῖ ἡ Ἑλληνικὴ Ἐπανάσταση στὴν Ὀθωμανικὴ αὐτοκρατορία, ἐνωθε ὅτι ἔσπευδε νὰ σβήσει τὴ φωτιὰ στὸ σπίτι τοῦ γείτονα, γνωρίζοντας πολὺ καλά ὅτι, ἂν αὐτὴ ἐξαπλωνόταν, θὰ ἔκαιγε καὶ τὸ δικό του!

Μετὰ τὴν ἀναζήτηση τῶν λόγων ποὺ ἔκαναν τὸν Μέττερνιχ ὀρκισμένο ἐχθρὸ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπανάστασης, διεξίληθαμε τοὺς ἐπιδέξιους διπλωματικοὺς ἐλιγμούς τοῦ δαιμόνιου Αὐστριακοῦ διπλωμάτη ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπανάστασης μέχρι καὶ τὸ Συνέδριο τῆς Βερόνας, ποὺ ἀποτελέσει, τοῦλάχιστον σὲ ὅ,τι ἀφορᾷ τὴ στάση τῶν Εὐρωπαίων ἔναντι τῆς Ἐπανάστασης, ἓνα πραγματικὸ διπλωματικὸ θρίαμβο τοῦ Μέττερνιχ καὶ τῆς πολιτικῆς του.

Σύντομα ὁμως νέφη ἄρχισαν νὰ σκιάζουν ἐκ νέου τὸν ὀρίζοντα καὶ νὰ ἀπαιτοῦν νέους ἐλιγμούς ἀπὸ τὸν Μέττερνιχ. Ὁ νέος Βρετανὸς ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν, Τζῶρτζ Κάννινγκ, ἐμφάνιζε τάσεις ἀναθεώρησης τῆς ἀπροκάλυπτα καταδικαστικῆς γιὰ τὴν Ἑλληνικὴ Ἐπανάσταση πολιτικῆς ποὺ εἶχε ἀκολουθήσει ἡ Μεγάλῃ Βρετανία ὡς τότε. Ὁ Μέττερνιχ εἶχε διακρίνει αὐτὲς τὶς τάσεις καὶ ἔλεγε χαρακτηριστικὰ γιὰ τὸν Κάννινγκ ὅτι δὲν ἦταν ἐμπρηστής, ἀλλὰ σὲ περίπτωσι ἐκρηξῆς πυρκαγιᾶς θὰ βρισκόταν ἀνάμεσα στὶς φλόγες καὶ τὴν πυροσβεστικὴ ἀντλία. Τὸν Ἰανουάριο τοῦ 1824 ὁ τσάρος Ἀλέξαν-

δρος αἰφνιδίασε τοὺς πάντες, προτείνοντας αὐτὸ ποὺ ἔχει μείνει γνωστὸ ὡς Σχέδιο τῶν Τριῶν Τιμημάτων: τὴν ἴδρυσή στὸν ἑλλαδικὸ χῶρο τριῶν αὐτόνομων Ἡγεμονιῶν, ὑπὸ τὴν ἐπικυριαρχία τοῦ Σουλτάνου, κατὰ τὸ πρότυπο τῶν Παραδουνάβιων Ἡγεμονιῶν. Τὸ σχέδιο βεβαίως αὐτὸ ἀπορρίφθηκε, ὄχι μόνον ἀπὸ τὸν Σουλτάνο, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοὺς Ἕλληνες, οἱ ὅποιοι, μετὰ τὶς νίκες τῶν πρώτων ἐτῶν τῆς Ἐπανάστασης, προσδοκοῦσαν καὶ ἀξίωσαν κάτι περισσότερο. Ἀλλὰ στὴν Εὐρώπῃ ἡ ρωσικὴ κίνηση τάρραξε τὰ λιμνάζοντα ὕδατα. Ἡ Ἀγγλία, μὴ θέλοντας νὰ ἀφήσει στὴ Ρωσία τὴν πρωτοβουλία τῆς ἐπίλυσις τοῦ ἑλληνικοῦ ζητήματος, ἄρχισε νὰ ἐπεξεργάζεται καὶ αὐτὴ

ένα δικό της σχέδιο, για την ίδρυση μιᾶς αυτόνομης ἑλληνικῆς ἐπικράτειας, φόρου ὑποτελοῦς στὸν Σουλτᾶνο.

Ὁ Μέττερνιχ συνειδητοποίησε ὅτι ἔπρεπε νὰ παρέμβει. Καὶ ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖο παρενέβη, χωρὶς ὑπερβολή, ξεπερνάει κάθε φαντασία. Σὲ μιὰ σύσκεψη μὲ ἐκπρὸσώπους τῆς Ρωσίας καὶ τῆς Ἀγγλίας, γνωρίζοντας ὅτι οἱ Ρῶσοι θὰ ἐπέμεναν στὸ Σχέδιο τῶν Τριῶν Τμημάτων, ἐνῶ καὶ οἱ Ἄγγλοι φλέρταραν μὲ τὴ σκέψη τῆς παραχώρησης στοὺς Ἕλληνες περιορισμένης αὐτονομίας στὴν Πελοπόννησο καὶ τὶς Κυκλάδες, ὁ Μέττερνιχ ἔκανε τὸ ἀνίκουστο. Πρότεινε τὴ δημιουργία μιᾶς... ἀνεξάρτητης Ἑλλάδας, ποὺ τὰ ὄριά της μάλιστα θὰ περιλάμβαναν τὰ εὐρωπαϊκὰ ἐδάφη τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας ποὺ ἀνῆκαν κάποτε στὸ Βυζάντιο. Ὅλοι πάγωσαν. Ὅπως σημειώνει ὁ Αὐστριακὸς διπλωμάτης Πρόκες φὸν Ὅστεν, ὁ ὑπουργὸς Ἐξωτερικῶν τῆς Ρωσίας Νέσσελροντ, μόλις ἄκουσε αὐτὴ τὴν ἀπροσδόκητη πρόταση, «ἔμεινε ἀλάλος», καὶ ὅταν συνῆλθε ἀπὸ τὴν ἀμνηχανία, ψέλλισε ὅτι «ἡ Ρωσία οὐδέποτε θὰ ἤθελε ἀνεξάρτητη Ἑλλάδα». Ἡ συζήτηση σταμάτησε ἐκεῖ, χωρὶς νὰ τεθεῖ κἄν θέμα παραχώρησης αὐτονομίας. Ὁ δαμόνιος Μέττερνιχ εἶχε, γιὰ μιὰ ἀκόμη φορά, θριαμβεύσει.

Ὁ Μέττερνιχ ὅμως συνειδητοποιοῦσε ὅτι, σὲ ὅσους ἐλιγμούς καὶ νὰ κατέφευγε, τὸ ἑλληνικὸ ζήτημα θὰ ἔπαυε νὰ ὑφίσταται καὶ νὰ ἀπασχολεῖ τοὺς Εὐρωπαίους, μόνο ἂν οἱ ὀθωμανικὲς δυνάμεις κατάφεραν νὰ πνίξουν στὸ αἶμα τὴν ἐπανάσταση. Αὐτὸ τὸν ἔκανε νὰ χαίρεται τὶς ὀθωμανικὲς νίκες, σὰν νὰ ἐπρόκειτο γιὰ νίκες τῶν αὐστριακῶν ὄπλων. Εἶναι χαρακτηριστικὴ ἡ ἀντίδρασί του στὸ νέο τῆς καταστροφῆς τῶν Ψαρῶν, ποὺ τὸ ἔμαθε μὲ ἐπιστολὴ ποὺ ἔλαβε στὰ λουτρά του Ἴσχλ, ὅπου βρισκόταν, στίς 18/30 Ἰουλίου 1824. Ὁ διπλωμάτης Φρῆντριχ Γκέντς (1764-1832), σύμβουλος τοῦ Μέττερνιχ καὶ

ἄσπονδος ἐχθρὸς τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπανάστασης, ἀφηγεῖται τὴ στιγμή ὡς ἐξῆς:

«Ὁ πρίγκιπας εἶχε βγεῖ πεζὸς γιὰ περίπατο, στὸν ὁποῖο δὲν μπορούσα δυστυχῶς νὰ τὸν ἀκολουθήσω. Ἔστειλα ὅμως τὸν Φρᾶντς σὲ ἀναζήτησί του καὶ τοῦ ἀπέστειλα τὴ σπουδαία αὐτὴ ἐπιστολή, σὲ ἓνα μέρος ὅπου βεβαίως οὐδέποτε γινόταν λόγος γιὰ τὸν καπετὰν πασᾶ. Ὁ πρίγκιπας ἤλθε μετὰ ἀπὸ λίγο κοντά μου καὶ –πολὺ ἥσυχα, γιὰ νὰ μὴν ἀκούσουν οἱ φίλοι τῶν Ἑλλήνων– χαρήκαμε ἀπὸ κοινὸ γιὰ τὴν ἀγγελία τοῦ γεγονότος, τὸ ὁποῖο μπορεῖ πολὺ εὐκόλα νὰ ἀποτελέσει τὴν ἀρχὴ τοῦ τέλους τῆς ἑλληνικῆς ἐπανάστασης».

Ἐν τῷ μεταξύ, ὁ Μέττερνιχ παρακολουθοῦσε μὲ ἀνησυχία τὴ διόγκωση τοῦ φιλελληνικοῦ κύματος στὴν Εὐρώπη. Ὁ ἥρωικὸς ἀγώνας τῶν Ἑλλήνων δύσκολα θὰ μπορούσε νὰ ἀφήσει κάποιον ἀσυγκίνητο. Ἀκόμα καὶ ὁ προαναφερθεὶς ἀμέσως παραπάνω διπλωμάτης Φρῆντριχ Γκέντς, ἀμετακίνητος ὅπως καὶ ὁ ἴδιος ὁ Μέττερνιχ ἐχθρὸς τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπανάστασης, ἔγραψε σὲ ἀναφορὰ ποὺ ὑπέβαλε τὴν 9^η Σεπτεμβρίου 1825 στὴν Ἱερὰ Συμμαχία σχετικὰ μὲ τὸ Μεσολόγγι: «Ὅ,τι καὶ ὅπως καὶ ἂν φρονεῖ κανεὶς περὶ τῶν Ἑλλήνων, κανένας δὲν μπορεῖ νὰ ἀναγνώσει χωρὶς ἐνδιαφέρον, χωρὶς συμπάθεια μάλιστα, τὰ ἀποσπάσματα τοῦ ἡμερολογίου τῆς πολιορκίας, διότι οὔτε φίλοι οὔτε ἐχθροὶ μποροῦν νὰ ἀρνηθοῦν ὅτι ἡ ὑπεράσπιση τοῦ Μεσολογγίου, ὅποιαδήποτε καὶ ἂν εἶναι ἡ ἔκβασί της, εἶναι ἀληθὲς ἠρώων ἔργον».

Ἡ ὑπογραφή τοῦ Πρωτοκόλλου τῆς Πετρούπολης ἀπὸ τὴν Ἀγγλία καὶ τὴ Ρωσία, λίγο μόλις πρὶν τὴν ἥρωικὴ Ἐξοδο τοῦ Μεσολογγίου, στίς 23 Μαρτίου / 4 Ἀπριλίου 1826, σηματοδοτοῦσε μιὰ ἀπομάκρυνση ἀπὸ τὶς ἀρχὲς τῆς Ἱερᾶς Συμμαχίας, τὶς ὁποῖες μὲ πάθος –ἀλλὰ καὶ μὲ κάθε εἶδος δολοπλοκίας, ὅπως εἶδαμε– ὑπερασπιζόταν ὁ Μέττερνιχ. Μὲ τὸ

Πρωτόκολλο της Πετρούπολης, η Άγγλία και η Ρωσία συμφώνησαν να μεσολαβήσουν για τον τερματισμό των έχθροπραξιών, προτείνοντας την ίδρυση μιας φόρου ύποτελους στον Σουλτάνο αυτόνομης ελληνικής επικράτειας. Ο Μέττερνιχ αποκάλεσε το Πρωτόκολλο της Πετρούπολης «*ἀχώνευτο προϊόν αντιμαχομένων ιδεῶν και συμφερόντων*». Θεωρούσε όμως –και σε αυτό συμφωνούσε απολύτως με τον Σουλτάνο– ότι μετά την πτώση του Μεσολογγίου το Πρωτόκολλο δεν είχε πλέον καμμία σημασία, καθώς το ελληνικό ζήτημα θα λυνόταν στα πεδία των μαχών με θρίαμβο των ὀθωμανικῶν ὄπλων.

Τότε όμως ο Μέττερνιχ, ο άσυναγώνιστος στη διπλωματική σκακιέρα, έκανε τη λάθος κίνηση. Θέλοντας να «μπλοκάρει» τις συζητήσεις για το ελληνικό ζήτημα, στις 26 Δεκεμβρίου 1826 έδωσε διαταγή στον πρεσβευτή της Αυστρίας στο Λονδίνο να μη συμμετέχει πλέον στις σχετικές συναντήσεις. Ήταν πεπεισμένος ότι η αποχώρηση της Αυστρίας θα παρέλυε τον μηχανισμό αναζήτησης λύσης στο ελληνικό ζήτημα, και έτσι θα κερδιζόταν ο χρόνος που χρειαζόταν, ώστε ο Σουλτάνος να καταστείλει την επανάσταση και να μπορεί μετά να λέει ότι ελληνικό ζήτημα δεν υφίσταται. Η κίνηση όμως του Μέττερνιχ είχε εν προκειμένω τὰ ἐντελῶς ἀντίθετα ἀποτελέσματα. Όχι μόνο δεν έπτόησε καθόλου τις άλλες Μεγάλες Δυνάμεις, αλλά και τούς έλυσε τὰ χέρια, ώστε να προχωρήσουν σε μιὰ πιὸ δραστηκὴ τακτοποίηση τοῦ ἐλληνικοῦ ζητήματος.

Τὸ ἀποτέλεσμα ἦταν ἡ καθοριστικὴ Συνθήκη τοῦ Λονδίνου, στις 6 Ἰουλίου 1827. Ἡ συνθήκη ὑπογράφηκε ἀπὸ τις δύο Δυνάμεις πὸν εἶχαν ὑπογράψει τὸ Πρωτόκολλο τῆς Πετρούπολης, τὴν Ἄγγλια καὶ τὴ Ρωσία, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴ Γαλλία, πὸν ἔσπευσε νὰ συμμετάσχει καὶ αὐτὴ στις ἐξελίξεις, φοβούμενη ὅτι διαφορετικὰ θὰ ἔμενε ἐκτὸς τοῦ νυμφῶνος τῶν διπλωματικῶν

ἐξελίξεων. Ἡ Συνθήκη τοῦ Λονδίνου προέβλεπε τὴν ἴδρυση μιᾶς φόρου ὑποτελους στὸν Σουλτάνο αυτόνομης ελληνικῆς επικράτειας, ὅπως ἄλλωστε καὶ τὸ Πρωτόκολλο τῆς Πετρούπολης. Τὸ πραγματικὰ νέο ἐδῶ εἶναι ὅτι οἱ τρεῖς Μεγάλες Δυνάμεις ἀναλάμβαναν νὰ παρέμβουν γιὰ τὴν ἐπιβολὴ ἄμεσης ἀνακωχῆς, προβλέποντας μάλιστα τὴ χρῆση στρατιωτικῆς βίας ἐνάντια στὴν πλευρὰ πὸν δὲν θὰ συμμορφωνόταν. Ἡ συγκεκριμένη πρόβλεψη τῆς Συνθήκης τοῦ Λονδίνου εἶναι αὐτὴ πὸν ἀνοίγει τὸν δρόμο γιὰ τὸ Ναβαρίνο καὶ τις καθοριστικὲς ἐξελίξεις πὸν αὐτὸ δρομολόγησε.

Όμως, ἔναν μὸλις μῆνα μετὰ τὴν ὑπογραφή τῆς Συνθήκης τοῦ Λονδίνου, ἔνα ἀπροσδόκητο γεγονός κινδύνευσε νὰ ἀλλάξει δραματικὰ τὸν ροῦ τῶν γεγονότων. Ὁ Τζῶρτζ Κάννινγκ, ὁ ἀρχιτέκτονας τῆς Συνθήκης τοῦ Λονδίνου, ὁ ὅποιος εἶχε γίνε καὶ πρῶθυπουργὸς τῆς Ἄγγλιας ἠωρῖτερα τὸν ἴδιο χρόνο, ἔφυγε ξαφνικὰ ἀπὸ τὴ ζωὴ στις 8 Αὐγούστου 1827. Ἡ πρῶθυπουργικὴ θητεία τοῦ Κάννινγκ παραμένει μέχρι σήμερα ἡ συντομώτερη στὴν ἱστορία τοῦ Ἡνωμένου Βασιλείου, μὸλις 119 ἡμέρες, ὁ δὲ Κάννινγκ εἶναι γνωστὸς στὴν Ἄγγλια ὡς ὁ «Χαμένος Ἡγέτης» (“Lost Leader”). Γιὰ τὸν Μέττερνιχ, ὁ θάνατος τοῦ Κάννινγκ ἦταν θεῖο δῶρο. Μὸλις πληροφορορήθηκε τὸν θάνατό του, ἔβγαλε ἔναν στεναγμὸ ἀνακουφίσεως καὶ κυνικῶτα τὸν χαρακτήρισε ὡς «*χάρη τῆς Θεῖας Προνοίας*». Καὶ ἀπὸ τὴν ὀπτικὴ του γωνία, δὲν εἶχε ἄδικο νὰ ἐπιχαιρεῖ. Ἡ νέα βρετανικὴ κυβέρνηση τοῦ Οὐέλλινγκτον ἄρχισε νὰ ἐμφανίζει σαφεῖς τάσεις νὰ ἀποστει ἀπὸ τὴν πολιτικὴ τοῦ Κάννινγκ καὶ νὰ ἐπιστρέψει στὴ λογικὴ τῆς νομιμότητας καὶ στις ἀρχὲς τῆς Ἱερᾶς Συμμαχίας.

Ὡστόσο, ἡ Συνθήκη τοῦ Λονδίνου εἶχε θέσει σὲ κίνηση ἔναν μηχανισμό πὸν παρέμενε ἐξαιρετικὰ ἐπικίνδυνος, παρὰ τὸν θάνατο τοῦ ἀρχιτέκτονά του. Ἀνὰ πᾶσα ὠρα καὶ στιγμὴ μμοροῦσε νὰ συμβεῖ τὸ

Τέτοιο ἦταν τὸ κλίμα αἰσιοδοξίας ποὺ κυριαρχοῦσε ἐκεῖνες τὶς ἡμέρες τοῦ Ὀκτωβρίου τοῦ 1827 στὴν Κωνσταντινούπολη.

Στὴν Πύλη συντάχθηκαν μάλιστα εὐχαριστήριες ἐπιστολὲς πρὸς τὸν Αὐστριακὸ αὐτοκράτορα Φραγκίσκο καὶ τὸν Μέττερνιχ, τοὺς «εἰλικρινέστερους φίλους τοῦ Σουλτάνου, τῶν δικαιωμάτων καὶ τῆς κραταιᾶς βασιλείας του». Οἱ ἐπιστολὲς ἐστάλησαν μέσα σὲ κλίμα εὐεξίας.

Πλὴν ὅμως, ἦταν ἤδη ἀργά. Στὴν Πύλη δὲν τὸ εἶχαν μάθει ἀκόμα, ἀλλὰ τὸ «ἀτύχημα» ποὺ φοβόταν ὁ Μέττερνιχ εἶχε ἤδη γίνει στὸ Ναβαρίνο. Τὰ δεδομένα εἶχαν ἀλλάξει ἄρδην.

Μπορεῖ ὁ Μέττερνιχ νὰ εἶχε σπεύσει νὰ χαρακτηρίσει τὸν θάνατο τοῦ Κάννινγκ «χάρη τῆς Θείας Πρόνοιας», ἀλλὰ ἡ Θεία Πρόνοια εἶχε ἀποφασίσει ἀλλιῶς.

«ἀτύχημα». Ὁ Μέττερνιχ συνειδητοποιήσε ὅτι ἔπρεπε νὰ παρέμβει ἄμεσα, γιὰ νὰ προλάβει τυχὸν δυσάρεστες ἐξελίξεις. Καὶ ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖο ἐπέλεξε νὰ παρέμβει ἀναδεικνύει, γιὰ μίᾶ ἀκόμη φορὰ, τὴ διπλωματικὴ του εὐφυΐα.

Συγκεκριμένα, στὶς 2 Ὀκτωβρίου 1827 ἀπέστειλε διεξοδικὸ ἔγγραφο μὲ ἀναλυτικὲς ὁδηγίες πρὸς τὸν ἐπιτετραμμένο τῆς Αὐστρίας στὴν Κωνσταντινούπολη βαρῶν Ὅττενφελντς, μὲ τὴν ὑπόδειξη τὸ ἔγγραφο αὐτὸ νὰ ἐπιδειχθεῖ καὶ στὸν Ρεῖζ ἐφέντη. Στὸ ἔγγραφο ἐκτίθετο ἡ κατάσταση ποὺ εἶχε διαμορφωθεῖ καὶ τὸ ἀδιέξοδο στὸ ὁποῖο φαίνονταν νὰ ἔχουν ὀδηγηθεῖ οἱ σχέσεις ἀνάμεσα στὴν Ὑψηλὴ Πύλη καὶ τὶς τρεῖς συμμάχους χῶρες κατόπιν τῆς Συνθήκης τοῦ Λονδίνου. Ὁ πυρήνας τοῦ προβλήματος, κατὰ τὸν Μέττερνιχ, ἦταν ὅτι οἱ τρεῖς Μεγάλες Δυνάμεις ποὺ εἶχαν ὑπογράψει τὴ Συνθήκη τοῦ Λονδίνου εἶχαν ἀποφασίσει νὰ μεσολαβήσουν, ἐπιβάλλοντας ἀνακωχή, καὶ ἡ Ὄθωμανικὴ αὐτοκρατορία εἶχε ἀπορρίψει τὴ μεσολάβησή τους. Ὅπως εἶχαν διαμορφωθεῖ τὰ πράγματα, δὲν ἦταν εὐκόλο νὰ ἀναθεω-

ρηθοῦν οἱ ἀποφάσεις ποὺ εἶχαν ληφθεῖ στὸ Λονδίνο, ποὺ προέβλεπαν τὴ χρῆση τῶν ὄπλων. Ἀνὰ πᾶσα ὥρα καὶ στιγμὴ κινδύνευε νὰ γίνει τὸ «ἀτύχημα», τὸ ὁποῖο θὰ ὀδηγοῦσε σὲ πόλεμο. Ἡ πρόταση τοῦ Μέττερνιχ ἦταν ἡ ἐξῆς: Νὰ ἀποδεχθεῖ ἡ Πύλη τὴν ἀνάγκη ἐξασφαλίσεως τῆς εἰρήνης καὶ νὰ προτείνει ὡς διαιτητὴ στὴ διαφορὰ ποὺ εἶχε μὲ τὶς τρεῖς Δυνάμεις ποὺ εἶχαν ὑπογράψει τὴ Συνθήκη τοῦ Λονδίνου... τὴν Αὐστρία. Ἔτσι ἡ Αὐστρία, ποὺ ἐν προκειμένῳ ἦταν οὐδέτερη δύναμη σὲ σχέση μὲ τὰ ὅσα εἶχαν ἀποφασισθεῖ στὸ Λονδίνο, θὰ ξαναέμπαινε δυναμικὰ στὸ παιχνίδι. Ἡ Πύλη γνώριζε ἀσφαλῶς πόσο εὐνοϊκὰ διέκειτο ἡ Αὐστρία ἀπέναντι στὰ τουρκικὰ συμφέροντα, ἀλλὰ καὶ πόσο ἦταν σὲ θέση νὰ ἐπηρεάσει τὶς ὑπόλοιπες Δυνάμεις. Μέσα ἀπὸ τὴ διαδικασία τῆς διαιτησίας, ἦταν περισσότερο ἀπὸ σίγουρο ὅτι ἡ νέα βρετανικὴ κυβέρνησις θὰ δεχόταν μὲ ἀνακούφιση τὴν παρέμβαση τῆς Βιέννης. Ἡ Γαλλία θὰ ἀκολουθοῦσε. Ἡ Ρωσία, ἂν δὲν ἀκολουθοῦσε καὶ αὐτή, θὰ ἐνωθε πολὺ ἀπομονωμένη, γιὰ νὰ ἀποτολμῆσει μιὰ ἐνοπλιὴ σύγκρουση μὲ τὴν Ὄθωμανικὴ

αυτοκρατορία. Η τόσο επικίνδυνη Συνθήκη του Λονδίνου θα είχε ακυρωθεί εν τοις πράγμασι. Αυτή ήταν η πρόταση του Μέττερνιχ. Μέσα από αυτήν, ο Αυστριακός διπλωμάτης έδινε ένα ακόμα δείγμα της διπλωματικής του ευφυΐας.

Ο Ρείξ έφέντης δέν δυσκολεύθηκε να κατανοήσει ότι η πρόταση του Μέττερνιχ έσφωζε την κατάσταση, βγάζοντας τον Σουλτάνο από το άδιέξοδο. Ασφαλώς, ο Μέττερνιχ ως μεσολαβητής θα έκανε να χρονίσει η υπόθεση, ενώ εν τω μεταξύ ο Ίμπραήμ θα υπέτασσε με μιá οργανωμένη έκστρατεία την Ύδρα και τις Σπέτσες και θα παρέλυε όριστικά την Πελοπόννησο. Έτσι, η Έλληνική Έπανάσταση θα είχε καταπνιγεί όριστικά, με αποτέλεσμα de facto πλέον να μην υπάρχει Έλληνικό ζήτημα. Τότε, το πρόβλημα θα λυνόταν το πολύ πολύ με την παροχή περιορισμένης αυτονομίας στην Πελοπόννησο, η όποία δέν θα διέφερε από την παροχή μερικών προνομίων. Και όλα αυτά θα εμφανίζονταν ως αποτέλεσμα της μεγαλοθυμίας του Σουλτάνου. Ο Σουλτάνος Μαχμούτ κυριεύθηκε από τέτοια αισιοδοξία, ώστε άφοσιώθηκε στη μελέτη βιογραφιών ήγεμόνων άναμορφωτών των κρατών τους, όπως ο Μέγας Πέτρος και ο Μέγας Φρειδερίκος – φανταζόμενος ασφαλώς ότι σέ αυτούς σύντομα θα έρχόταν να προστεθεί και ο ίδιος.

Τέτοιο ήταν το κλίμα αισιοδοξίας που κυριαρχούσε εκείνες τις ήμέρες του Οκτωβρίου του 1827 στην Κωνσταντινούπολη. Στην Πύλη συντάχθηκαν μάλιστα εύχαριστήριες έπιστολές προς τον Αυστριακό αυτοκράτορα Φραγκίσκο και τον Μέττερνιχ, τούς «*είλικρινέστερους φίλους του Σουλτάνου, των δικαιωμάτων και της κραταιάς βασιλείας του*». Οί έπιστολές έστάλησαν μέσα σέ κλίμα εύεξίας. Πλήν όμως, ήταν ήδη άργά. Στην Πύλη δέν το είχαν μάθει ακόμα, αλλά τό «*άτύχημα*» που φοβόταν ο Μέττερνιχ είχε ήδη γίνει στο Ναβαρίνο. Τα δεδομένα είχαν αλλάξει

άρδην. Μπορεί ο Μέττερνιχ να είχε σπεύσει να χαρακτηρίσει τον θάνατο του Κάννινγκ «*χάρη της Θείας Προνοίας*», αλλά η Θεία Πρόνοια είχε αποφασίσει άλλιώς.

Το νέο της ναυμαχίας του Ναβαρίνου έπεσε στη Βιέννη σαν κεραυνός εν αιθρία. Η αυστριακή αντίδραση υπήρξε έντονη – και βεβαίως άναμενόμενη. Τη στιγμή που ο Μέττερνιχ ένιωθε ότι είχε αρχίσει να ξηλώνεται και να καταρρέει ό,τι είχε οικοδομήσει ο Κάννινγκ με τη Συνθήκη του Λονδίνου, ξαφνικά τα πάντα άνατρέπονταν. Ο Αυστριακός αυτοκράτορας Φραγκίσκος χαρακτήρισε την ένέργεια των τριών ναυάρχων στο Ναβαρίνο ως δολοφονία. Ο Αυστριακός πρεσβευτής στο Λονδίνο πρίγκιπας Έστερχάζυ παραλλίλιζε το Ναβαρίνο προς τη διάλυση της Πολωνίας. Ο ίδιος ο Μέττερνιχ θεώρησε το Ναβαρίνο ως άρχη της βασιλείας του άληθινού χάους (και είδαμε βεβαίως τί έννοούσε με αυτό).

Ο Μέττερνιχ είχε χάσει πλέον κάθε δυνατότητα παρέμβασης στα γεγονότα που δρομολογήθηκαν. Σχεδόν σαν θεατής παρακολουθούσε τη Συνθήκη της Αλεξάνδρειας, με την όποία ο Μωχάμετ Άλυ της Αιγύπτου, με τα πυροβόλα του βρετανικού στόλου του Κόδρινγκτον να σημαδεύουν τα άνάκτορά του, δέχθηκε να άποσύρει τα αιγυπτιακά στρατεύματα από την Πελοπόννησο· την άπόβαση στην Πελοπόννησο γαλλικών στρατευμάτων υπό τον στρατάρχη Νικολά-Γιοζέφ Μαϊζόν για την έπιτήρηση της έκκένωσης της Πελοποννήσου από τον Ίμπραήμ και της παράδοσης των φρουρίων στα όποια παρέμενε τουρκική φρουρά· τον ρωσο-τουρκικό πόλεμο, που όδήγησε στην ταπεινωτική ήττα των Τούρκων και τη Συνθήκη της Άδριανούπολης, με την όποία ο Σουλτάνος δεχόταν την παραχώρηση στους Έλληνες αυτονομίας.

Η τελευταία παρέμβαση του Μέττερνιχ στο Έλληνικό ζήτημα έμελλε να είναι μιá παρέμβαση σχεδόν... φιλελληνική. Ο

Η τελευταία παρέμβαση του Μέττερνιχ στο ελληνικό ζήτημα έμελλε να είναι μιὰ παρέμβαση σχεδόν... φιλελληνική. Ο Μέττερνιχ ήταν από τους πρώτους που πρότειναν να περιορισθεί μὲν ἡ Ελλάδα στὴν Πελοπόννησο, ἀλλὰ μὲ ἀπόλυτη ἀνεξαρτησία, ἀντὶ τῆς αὐτονομίας, πὺ συζητεῖτο μέχρι τότε. Βεβαίως, δὲν ἐπρόκειτο γιὰ ὄψιμο... φιλελληνισμό. Τὸ σκεπτικὸ τοῦ Μέττερνιχ ἦταν ὅτι ἡ ἐξάσκηση τῆς ρωσικῆς ἐπιρροῆς θὰ ἦταν δυσκολώτερη πάνω σὲ ἀνεξάρτητο κράτος, παρὰ σὲ ὑποτελῆ ἐπικράτεια, πὺ θὰ εἶχε τὴν ἀνάγκη προστασίας.

Μέττερνιχ ἦταν ἀπὸ τοὺς πρώτους πὺ πρότειναν νὰ περιορισθεῖ μὲν ἡ Ἑλλάδα στὴν Πελοπόννησο, ἀλλὰ μὲ ἀπόλυτη ἀνεξαρτησία, ἀντὶ τῆς αὐτονομίας, πὺ συζητεῖτο μέχρι τότε. Βεβαίως, δὲν ἐπρόκειτο γιὰ ὄψιμο... φιλελληνισμό. Τὸ σκεπτικὸ τοῦ Μέττερνιχ ἦταν ὅτι ἡ ἐξάσκηση τῆς ρωσικῆς ἐπιρροῆς θὰ ἦταν δυσκολώτερη πάνω σὲ ἀνεξάρτητο κράτος, παρὰ σὲ ὑποτελῆ ἐπικράτεια, πὺ θὰ εἶχε τὴν ἀνάγκη προστασίας. Οἱ Ἄγγλοι, πὺ φοβόνταν καὶ αὐτοὶ τὴν ἐπέκταση τῆς ἐπιρροῆς τῆς Ρωσίας, συμφώνησαν πλήρως. Οἱ Ρῶσοι δὲν μπορούσαν νὰ ποῦν ὄχι, ἀλλὰ ἐπέμειναν νὰ τεθοῦν τὰ ὄρια ἐπὶ τῆς γραμμῆς Παγασπητικοῦ-Ἀμβρακικοῦ (προφανῶς ἐκτιμοῦσαν ὅτι μὲ μιὰ τέτοια φιλελληνικὴ παρέμβαση θὰ αὔξανε τὴν ἐπιρροή τους στὸ κράτος πὺ θὰ γεννιόταν). Κάπως ἔτσι φθάσαμε στὸ Πρωτόκολλο τῆς Ἀνεξαρτησίας, πὺ ὑπεγράφη στὸ Λονδίνο στὶς 22 Ἰανουαρίου / 3 Φεβρουαρίου 1830 καὶ διεκίρυσσε τὴν ἀνεξαρτησία τῆς Ἑλλάδας.

Ὁ Μέττερνιχ στὸ περιθώριο

Ὁ Μέττερνιχ σημάδεψε μιὰ ὀλόκληρη ἐποχὴ στὴν Εὐρώπη, ἀλλά, ὅπως συνήθιζον νὰ λένε στὰ ἀγγλικά, “he overlived

his era”. Συνέχισε δηλαδὴ νὰ ζεῖ, ὅταν ἡ ἐποχὴ τοῦ εἶχε πρὸ πολλοῦ πεθάνει.

Σημαντικὸ ρόλο στὴν ἀποδοκιμασία τοῦ ἀπὸ τοὺς ἴδιους τοὺς Αὐστριακοὺς ἔπαιξε ἡ σκληρὴ στάση τοῦ ἀπέναντι στὴν Ἑλληνικὴ Ἐπανάσταση, τὴ στιγμὴ πὺ ὁ ἀγώνας τῶν Ἑλλήνων προκαλοῦσε παγκόσμια αἴσθηση καὶ θαυμασμό. Χαρακτηριστικὸ παράδειγμα τῆς ἀποδοκιμασίας τοῦ Μέττερνιχ γιὰ τὴ στάση τοῦ ἀπέναντι στὴν Ἑλληνικὴ Ἐπανάσταση ἀποτελεῖ ἓνα γερμανικὸ βιβλίο πὺ κυκλοφόρησε στὴν Εὐρώπη (εἰδικὰ στὴν Αὐστρία κρυφά) τὸ 1836, μὲ τὸν τίτλο: *Εὐρωπαϊκὰ μυστικὰ ἐνὸς ἀποσχισθέντος. Ὁ Μέττερνιχ καὶ ἡ Εὐρώπη, ἡ Βιέννη καὶ ἡ Αὐστρία*. Ἐπρόκειτο γιὰ ἓνα πυκνογραμμμένο βιβλίο 247 σελίδων, σχήματος 13x20 ἐκ. Ὡς τόπος ἐκδόσεως ἀναγραφόταν στὸ ἐξώφυλλο τὸ Ἀμβούργο, ὡς ἐκδότης κάποιος Γκέοργκ Μπόρμαν, ἐνῶ δὲν ὑπῆρχε τὸ ὄνομα τοῦ συγγραφέα. Ὡστόσο, ὁ ἀναφερόμενος τόπος ἐκδόσεως δὲν ἦταν ὁ πραγματικὸς, καὶ τὸ ὄνομα τοῦ ἐκδότη ἦταν φανταστικὸ. Στὴν πραγματικότητα, τὸ βιβλίο εἶχε τυπωθεῖ στὴν Ἑλβετία, στὸ Σάνκτ Γκάλλεν, καὶ ἐκδότες ἦταν οἱ γνωστοὶ Βάρτμαν καὶ Σάντλ. Εὐλόγα θὰ διερωτηθεῖ κανεὶς ποῖος ὁ λόγος τῆς τόσης μυστικότητας. Ἡ ἀπάντηση εἶναι ὅτι τὸ βιβλίο ἦταν μιὰ ἀνοικτὴ

καταγγελία του Μέττερνιχ, της αυστριακής πολιτικής και των αρχών της Τεράς Συμμαχίας. Στο στόχαστρο του ανώνυμου συγγραφέα μπαίνει, εκτός από τον Μέττερνιχ, και ο Ουέλλινγκτον, καθώς οι δύο αυτοί εμφανίζονται να ένσαρκώνουν όχι απλώς τη συντήρηση, αλλά και την αναληψία. Ιδιαίτερα συγκλονιστική είναι η καταγγελία του κνισμού με τον οποίο οι ηγέτες της Τεράς Συμμαχίας αντιμετώπισαν την Έλληνική Ήπανάσταση. Χαρακτηριστικά είναι τα παρακάτω αποσπάσματα από το βιβλίο:

«Όσο ψηλότερα ανέβαιναν οι κραυγές των θυμάτων στον ούρανό, όσο περισσότερο κομμάτιαζαν τα σώματα των ήρωικών Ελλήνων νεκρών, όσο πιο πολύ τα έγδερναν, τα περνούσαν στη σούβλα και τα έσχιζαν ζωντανά, όσο περισσότερο κρεμοῦσαν στα δέντρα τα βρέφη από τα ποδαράκια τους ή τα έκοβαν στη μέση, όσο περισσότερο άτιμαζαν μάννες, τις έσερναν απ' τα μαλλιά, τις έριχναν στα πηγάδια, τις έσφαζαν και τις χώριζαν στα τέσσερα, όσο πιο πολύ οι Τούρκοι έκοβαν τα στήθη ζωντανών Ελληνίδων ή έχωναν στα γεννητικά τους όργανα πυρακτωμένα σίδερα και τους έσχιζαν τις κοιλίες και τις έπνιγαν με τα ίδια τους τα έντερα (γιατί συνέβαιναν όλα αυτά), τόσο πιο φωτεινά γίνονταν κι άστραφταν από χαρά τα πρόσωπα του Μέττερνιχ και του Ουέλλινγκτον, τόσο πιο χαρούμενα

*‘Ο Μέττερνιχ σημάδεψε
μια όλόκληρη εποχή στην
Ευρώπη, αλλά, όπως
συνηθίζουν να λένε στα
άγγλικά, “he overlived his
era”. Συνέχισε δηλαδή να
ζει, όταν η εποχή του είχε
πρό πολλού πεθάνει.*

έστελνε ο πρέσβης τα νέα του από την Κωνσταντινούπολη στη Βιέννη, και τόσο πιο ήρεμος πήγαινε ο Μέττερνιχ με τη γυναίκα του να ξαπλώσουν στο κρεβάτι».

«Ενώ σε όλόκληρη την Ευρώπη δεν είχε μείνει μάτι χωρίς δάκρυ και ευαίσθητη καρδιά που να μη συγκινήθηκε από την ανήκουστη αθλιότητα των Ελλήνων θυμάτων του πολέμου, ο Μέττερνιχ και ο Ουέλλινγκτον χαμογελοῦσαν μεταξύ τους αναγαλλιάζοντας».

«Ολόκληρη η Ευρώπη εφριττε και έτριζε, ακούγοντας και βλέποντας τις ανείπωτες θηριωδίες, και μόνο αυτοί οι δύο έμεναν ήρεμοι και παρακολουθοῦσαν τὸ σχέδιό τους με μια ψυχραιμία που παρόμοιά της οι άνθρωποι δεν έχουν γνωρίσει. [...] Οι ουρανομήκεις φλόγες των πόλεων και των χωριών που έκαιγαν άγγιζαν την καρδιά των Γροιλανδών και των

Αυτό που τελικά έστρεψε την κοινή γνώμη ενάντια στον Μέττερνιχ ήταν η προσήλωση του Αυστριακού καγκελάριου στις αρχές της άπολυταρχικής διακυβέρνησης, στη βίαιη καταστολή, στη λογοκρισία του τύπου, στον έλεγχο των πάντων μέσα από ένα ασφυκτικό δίκτυο κατασκόπων. Και όλα αυτά, σε μια εποχή που οι φιλελεύθερες ιδέες κέρδιζαν όλο και περισσότερο τους λαούς της Ευρώπης. ‘Ο Μέττερνιχ κατέληξε να είναι τὸ απόλυτο σύμβολο της συντήρησης και του όλόκληρωτισμού.

Φωτογραφία του Μέντερνιχ
σε προχωρημένη ηλικία.

Ἰνδιάνων καὶ τοὺς ἀνάγκαζαν σὲ δάκρυα συμπάθειας, καὶ μόνο ὁ Μέντερνιχ καὶ ὁ Οὐέλλινγκτον ἀτένιζαν ἡρεμοὶ τὰ ἐρείπια καὶ ζέσταιναν τὰ χέρια τους στὴ στάχτη ποὺ τρεμόσβηνε».

«Χιλιάδες καταχτυπημένα καὶ κουρελιασμένα βρέφη πέθαιναν ἀπὸ τὴν πείνα πάνω στὴν ἀνασκαλεμένη γῆ χωρὶς δέντρα καὶ χωράφια, στὸ κλασικὸ χῶμα, κλαίγοντας μὲ ἀσάλευτα χερὰκια καὶ βλέμματα πρὸς τὸν μαστὸ τῆς μάννας, ἀλλὰ ὁ Μέντερνιχ καὶ ὁ Οὐέλλινγκτον ἔβλεπαν χαμογελώντας τὶς δημοσιευμένες εἰκόνες ποὺ ἔδειχναν βρέφη νὰ σπαράζουν κρεμασμένα ἀπὸ τὰ ποδαράκια τους καὶ τὶς κρεμοῦσαν στοὺς τοίχους τῶν σπιτιῶν τους λέγοντας καθησυχαστικά: «Οἱ μικροὶ ἀντάρτες δὲν θὰ μᾶς βλάψουν πιά»».

Μέχρι σήμερα, τὸ βιβλίο αὐτὸ εἶναι σπάνιο καὶ περιζήτητο στὴν Εὐρώπη, ιδιαίτερα μεταξὺ τῶν ἱστορικῶν καὶ τῶν μελετητῶν τῆς πολιτικῆς τοῦ Μέντερνιχ. Ἄν γνωρίζουμε σήμερα τὸν συγγραφέα του, αὐτὸ τὸ χρωστάμε... στὴν καλὴ δουλειὰ τῶν πρακτῶρων τοῦ Μέντερνιχ. Ἦδη λίγους μῆνες μετὰ τὴν ἔκδοση τοῦ βιβλίου, δύο μυστικὲς ἐκθέσεις, τὸν Σεπτέμβριο τοῦ 1836 καὶ τὸν Μάρτιο τοῦ 1837, ἀποκάλυπταν

τὴν ταυτότητα τοῦ ἀνώνυμου συγγραφέα. Ἐπρόκειτο γιὰ τὸν Γερμανὸ ποιητὴ, θεατρικὸ συγγραφέα καὶ γνωστὸ μποῦεμι τῆς ἐποχῆς του, μὲ πάθος γιὰ τὴν ἐλευθερία καὶ τὴ δημοκρατία, Μὰξ (Μαξιμίλιαν) Λέοπολντ Λάνγκενσβαρτς (Maximilian Leopold Langenschwarz, 1801-1852).

Αὐτὸ ποὺ τελικὰ ἔστρεψε τὴν κοινὴ γνώμη ἐνάντια στὸν Μέντερνιχ ἦταν ἡ προσίλωσι τοῦ Αὐστριακοῦ καγκελάρου στὶς ἀρχὲς τῆς ἀπολυταρχικῆς διακυβέρνησης, στὴ βίαιη καταστολή, στὴ λογοκρισία τοῦ τύπου, στὸν ἔλεγχο τῶν πάντων μέσα ἀπὸ ἓνα ἀσφυκτικὸ δίκτυο κατασκοπίων. Καὶ ὅλα αὐτὰ, σὲ μιὰ ἐποχὴ ποὺ οἱ φιλελεύθερες ιδέες κέρδιζαν ὄλο καὶ περισσότερο τοὺς λαοὺς τῆς Εὐρώπης. Ὁ Μέντερνιχ κατέληξε νὰ εἶναι τὸ ἀπόλυτο σύμβολο τῆς συντήρησης καὶ τοῦ ὀλοκληρωτισμοῦ. Αὐτὸς ἦταν ποὺ τὸν Ἰούνιο τοῦ 1819 ἔγραφε στὸν συνεργάτη του διπλωμάτη Φρῆντριχ Γκέντς: «Σήμερα τὸ μεγαλύτερο –καὶ ἐπομένως τὸ πιὸ ἄμεσο– κακὸ εἶναι ὁ τύπος» (βλ. Alan Palmer, *Metternich. Councillor of Europe*, Orion, London 1972, σελ. 182). Αὐτὸς εἶναι ποὺ, ὅταν πληροφορήθηκε τὴν ἔκρηξη τῆς Ἰουλιανῆς Ἐπανάστασης τοῦ 1830 στὴ Γαλλία, μίλησε γιὰ τὸ «τέλος τῆς Παλαιᾶς Εὐρώπης» καὶ ἀναφώνησε: «Ὅλο τὸ ἔργο τῆς ζωῆς μου καταστράφηκε» (βλ. Alan Palmer, ὁ.π., σελ. 246). Δὲν εἶναι τυχαίον ὅτι οἱ Γερμανοὶ φιλελεύθεροὶ ἀποκαλοῦσαν τὸν Μέντερνιχ »*Metternacht*«, ποὺ σημαίνει Μεσονύκτιο (Κυριακὸς Σιμόπουλος, *Πῶς εἶδαν οἱ ξένοι τὴν Ἑλλάδα τοῦ '21, 1^{ος} τόμος, 1821-1822*, Ἐκδόσεις Στάχ, Ἀθήνα 1999, σελ. 26-27, ὑποσ. 9).

Στὸ τέλος, στὴν ἐπανάσταση τοῦ 1848 στὴ Βιέννη, ποὺ ὁ Μέντερνιχ δὲν μπόρεσε νὰ προβλέψει, ὁ Αὐστριακὸς καγκελάριος ἀποτέλεσε τὸν κύριον στόχον τῶν διαδηλωτῶν. Ὁ ἴδιος ὁ αὐτοκράτορας ἀναγκάσθηκε νὰ ζητήσῃ τὴν παραίτησή του, τὴν ὁποία ὁ Μέντερνιχ ὑπέβαλε, γιὰ νὰ φυγαδευθεῖ στὴ συνέχεια μόλις καὶ

μετά βίας από την όρμη του ὄχλου και να διαφύγει στην Ἀγγλία. Μετά από λίγα χρόνια, επέστρεψε στη Βιέννη, χωρίς να αναλάβει πλέον κανένα επίσημο αξίωμα, ἂν και ὑπῆρξε σύμβουλος τοῦ νέου αὐτοκράτορα Φραγκίσκου Ἰωσήφ. Ὅταν ἔφυγε ἀπὸ τὴ ζωή, στὶς 11 Ἰουνίου 1859, σὲ ἡλικία 86 ἐτῶν, τὸν τίμησε ὅλη ἡ Βιέννη, ἀλλὰ στὸν διεθνή τύπο ὁ θάνατός του πέρασε σχεδὸν ἀπαρατήρητος (βλ. Alan Palmer, ὁ.π., σελ. 328-340).

Ἐπίμετρο

Ἀπὸ τὰ ὅσα εἶδαμε παραπάνω, καταλαβαίνουμε πολὺ καλά τοὺς λόγους γιὰ τοὺς ὁποίους ὁ Μέττερνιχ ὑπῆρξε ἀπ'

πληθυσμούς πού βρισκόνταν μέσα στὰ ὄρια τῆς Αὐστριακῆς αὐτοκρατορίας. Ἄν ἡ φωτιά πού εἶχε ξεσπάσει στὴν Ὀθωμανικὴ αὐτοκρατορία δὲν σβηνόταν ἔγκαιρα καὶ ἐξαπλωνόταν, θὰ ἔκαιγε σίγουρα καὶ τὸ δικό του σπίτι.

Ἀπὸ μία ἄποψη, οἱ φόβοι τοῦ Μέττερνιχ ἦταν σωστοί. Πράγματι, ἡ φωτιά πού ἄναψε σὲ αὐτὴν ἐδῶ τὴ γῆ, τὴ γῆ τὴν ἑλληνικὴ, ἐξαπλώθηκε γρήγορα. Δὲν περιορίσθηκε μόνο στὴν Ὀθωμανικὴ αὐτοκρατορία. Ἡ Αὐστριακὴ αὐτοκρατορία προσπάθησε ἀπεγνωσμένα νὰ μείνει μακριὰ ἀπὸ τὶς φλόγες. Ἀκρωτηριάσθηκε ἀπὸ τὴν ἀφύπνιση τοῦ ἰταλικοῦ ἐθνικοῦ αἰσθήματος. Πάλευσε νὰ κατευνάσει τὴν πιὸ ἄμεση ἀπειλή, πού ἀντιπροσώπευε ὁ οὐγγρικός

Σίγουρα, ὁ Μέττερνιχ ἦταν ἓνας δεξιότεχνος τῆς διπλωματίας. Οἱ κινήσεις του πού εἶδαμε σὲ αὐτὸ τὸ ἄρθρο στὴ σκακιέρα τῆς διεθνούς διπλωματίας, μὲ σταθερὸ στόχο τὴν καταστολὴ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπανάστασης, ἀποδεικνύουν πόσο σπουδαῖος στρατηγὸς ἦταν στὸν πόλεμο τῆς διπλωματίας. Ἀλλὰ οἱ Ἕλληνες εἶχαν ἓναν στρατηγὸ ἀνώτερο ἀπὸ αὐτόν: εἶχαν τὸ Δίκαιο τοῦ Ἀγῶνά τους. Καὶ ὁ στρατηγὸς αὐτός, τὸ Δίκαιο τοῦ Ἀγῶνά τους, τοὺς ἐνέπνεε καὶ τοὺς κατηύθυνε σὲ κινήσεις πού ἀκύρωναν ἀκόμα καὶ τὶς πιὸ ἐπιδέξεις ἀπὸ τὶς κινήσεις τοῦ ἀντιπάλου τους.

ἀρχῆς μέχρι τέλους ὀρκισμένοι ἐχθροὶ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπανάστασης. Οἱ φόβοι του ἦταν πολὺ λογικοί. Ἄν ἀναγνωρίζονταν σὲ ἓναν ἐθνικὸ πληθυσμὸ, ἐν προκειμένῳ στοὺς Ἕλληνες τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας, τὸ δικαίωμα νὰ κτίσουν τὸ δικό τους κράτος μετὰ ἀπὸ μιὰ ἐπιτυχημένη ἐξέγερση, αὐριο-μεθαύριο τίποτα δὲν θὰ ἐμπόδιζε νὰ διεδικήσουν τὸ ἴδιο δικαίωμα καὶ οἱ Οὔγγροι, οἱ Ἴταλοί, οἱ Κροάτες, οἱ Σλοβένοι, οἱ Τσέχοι, οἱ Σλοβάκοι ἢ κάποιος ἄλλος ἀπὸ τοὺς ἐθνικούς

ἐθνικισμὸς, μετασηματιζόμενη σὲ Αὐστροουγγαρία, σὲ Δυναδικὴ Μοναρχία. Ἀλλὰ οἱ ἐστίες τῆς φωτιᾶς ξεπηδοῦσαν ἢ μιὰ μετὰ τὴν ἄλλη. Σπίθες τῆς ἴδιας αὐτῆς φωτιᾶς ἦταν οἱ πυροβολισμοὶ πού ῥίχθηκαν στὸ Σεράγεβο τῆς Βοσνίας ἀπὸ ἓναν Σέρβο ἐθνικιστὴ, τὸν Γαβρίλο Πρίντσιπ, στὶς 28 Ἰουνίου 1914, πυροβολισμοὶ πού στοίχισαν τὴ ζωή τοῦ Ἀρχιδούκα Φραγκίσκου Φερδινάνδου καὶ τῆς συζύγου του Σοφίας. Ὁ Α΄ Παγκόσμιος Πόλεμος, πού ἀκολούθησε, ἦταν ἡ ἐπιθανάτια ἀγωνία τῆς πάλα

“Όσο και αν μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο υπάρχει μιὰ τάση ὁ Μέττερνιχ νὰ ἀντιμετωπίζεται μὲ περισσότερη κατανόηση, μὲ ἔμφαση στὴν προσπάθειά του γιὰ τὴ θεμελίωση ἑνὸς συλλογικοῦ συστήματος ἀσφαλείας στὴν Εὐρώπη, ὡστόσο δὲν εἶναι καθόλου σίγουρο ὅτι ἡ πολιτικὴ του ἦταν ἡ σωστή, ἀκόμα καὶ γιὰ τὴν ἴδια τὴν πατρίδα του. Μία ἀπὸ τὶς συνηθέστερες κριτικὲς ποὺ ἀσκοῦνται στὸν Μέττερνιχ εἶναι ὅτι, ἂν δὲν εἶχε σταθεῖ ἐμπόδιο στὴν πρόοδο, ἡ Αὐστρία μπορεῖ νὰ εἶχε προχωρήσει ἔγκαιρα σὲ μεταρρυθμίσεις καὶ νὰ εἶχε ἀντιμετωπίσει καλύτερα τὰ προβλήματα ποὺ συνεπαγόταν ἡ πολυεθνικὴ τῆς σύνθεση, καὶ τότε ὁ Α΄ Παγκόσμιος Πόλεμος μπορεῖ νὰ μὴν εἶχε ξεσπάσει ποτέ.

ποτέ κραταιᾶς αὐτοκρατορίας, ἡ ὁποία διαλύθηκε μὲ τὸ τέλος του.

Αὐτὸ δὲν σημαίνει ὅτι ὁ Μέττερνιχ εἶχε δίκιο. Ὅσο και ἂν μετά τὸν Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο υπάρχει μιὰ τάση ὁ Μέττερνιχ νὰ ἀντιμετωπίζεται μὲ περισσότερη κατανόηση, μὲ ἔμφαση στὴν προσπάθειά του γιὰ τὴ θεμελίωση ἑνὸς συλλογικοῦ συστήματος ἀσφαλείας στὴν Εὐρώπη, ὡστόσο δὲν εἶναι καθόλου σίγουρο ὅτι ἡ πολιτικὴ του ἦταν ἡ σωστή, ἀκόμα καὶ γιὰ τὴν ἴδια τὴν πατρίδα του. Μία ἀπὸ τὶς συνηθέστερες κριτικὲς ποὺ ἀσκοῦνται στὸν Μέττερνιχ εἶναι ὅτι, ἂν δὲν εἶχε σταθεῖ ἐμπόδιο στὴν πρόοδο, ἡ Αὐστρία μπορεῖ νὰ εἶχε προχωρήσει ἔγκαιρα σὲ μεταρρυθμίσεις καὶ νὰ εἶχε ἀντιμετωπίσει καλύτερα τὰ προβλήματα ποὺ συνεπαγόταν ἡ πολυεθνικὴ τῆς σύνθεση, καὶ τότε ὁ Α΄ Παγκόσμιος Πόλεμος μπορεῖ νὰ μὴν εἶχε ξεσπάσει ποτέ [Alan Sked, “Metternich”, *History Today* 33 (6/1983), σελ. 43]· ἀλλὰ ὁ Μέττερνιχ ἔσπευσε νὰ σηκώσει τὴ σημαία τοῦ ἀμείλικτου πολέμου ἀπέναντι σὲ κάθε φιλελεύθερη ἰδέα καὶ σὲ κάθε προσπάθεια ἐθνικῆς ἀφύπνισης (Robin Okey, *The Habsburg monarchy, c. 1765-*

1918, Macmillan, 2001, σελ. 98).

Σίγουρα, ὁ Μέττερνιχ ἦταν ἕνας δεξιότῃνης τῆς διπλωματίας. Οἱ κινήσεις του ποὺ εἶδαμε σὲ αὐτὸ τὸ ἄρθρο στὴ σκακιέρα τῆς διεθνoῦς διπλωματίας, μὲ σταθερὸ στόχο του τὴν καταστολὴ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπανάστασης, ἀποδεικνύουν πόσο σπουδαῖος στρατηγὸς ἦταν στὸν πόλεμο τῆς διπλωματίας. Ἀλλὰ οἱ Ἕλληνες εἶχαν ἕναν στρατηγὸ ἀνώτερο ἀπὸ αὐτόν: εἶχαν τὸ Δίκαιο τοῦ Ἀγῶνά τους. Καὶ ὁ στρατηγὸς αὐτός, τὸ Δίκαιο τοῦ Ἀγῶνά τους, τοὺς ἐνέπνεε καὶ τοὺς κατηύθυνε σὲ κινήσεις ποὺ ἀκύρωναν ἀκόμα καὶ τὶς πῶ ἐπιδέξεις ἀπὸ τὶς κινήσεις τοῦ ἀντιπάλου τους.

Τελικά, ὁ Μέττερνιχ διάλεξε νὰ πολεμήσει μὲ πάθος τὴν Ἑλληνικὴ Ἐπανάσταση, γιὰτὶ προέκρινε τὸ συμφέρον (ὅπως τοῦλάχιστον τὸ κατανοοῦσε) ἀπέναντι στὸ δίκαιο. Σίγουρα, ἡ πολιτικὴ του δὲν ὑπηρετοῦσε τὸ δίκαιο. Καὶ ἡ εἰρωνεία εἶναι ὅτι, ὅπως ἀναδεικνύεται ἀπὸ τὴν κριτικὴ ποὺ ἔχουν ἀσκήσει πολλοὶ ἱστορικοὶ στὸ πρόσωπό του, τελικὰ δὲν ὑπηρετοῦσε οὔτε τὸ συμφέρον...

Δρ ΓΙΑΝΝΗΣ Κ. ΤΣΕΝΤΟΣ